

Felaktiga skadereglerarlöften

Några frågor om försäkringsgivares avtalsrättsliga bundenhet

MARCUS RADETZKI

1. Introduktion¹

De privata försäkringsbolagens skadereglering utgör en verksamhet som ställer höga krav på utövaren. Villkoren för åtskilliga typer av privat försäkring är såväl omfattande som komplicerade. Detsamma gäller den försäkringsavtalsrättsliga lagstiftningen. Till detta kommer att skadereglering utgör en masshantering med höga krav på kostnadseffektivitet. Mot denna bakgrund är det naturligt att skaderegleringen stundtals blir felaktig.

När ett sådant fel är till den försäkrades nackdel brukar detta kunna rättas till utan att några juridiska komplikationer aktualiseras. Lika väl kan emellertid ett fel vid skaderegleringen vara till den försäkrades fördel. Om ett sådant fel har medfört utbetalning till den försäkrade är utgångspunkten att det felaktigt betalda beloppet skall återbetalas. Sådan återkravs rätt brukar med en latinsk term benämnas *condictio indebiti*. Åtskilliga undantag förekommer emellertid. Förutsättningarna härför har tämligen utförligt diskuterats i fordringsrättslig praxis och doktrin och skall inte vidare behandlas i detta sammanhang.²

Betydligt mindre uppmärksamhet har ägnats situationer där en skadereglerare felaktigt utlovat viss ersättning till den försäkrade men där felet uppdagas innan någon utbetalning skett. Fråga uppkommer då huruvida försäkringsgivaren kan korrigera felet eller om denne kan anses bunden vid skadereglerarens löfte. Det är denna frågeställning som skall behandlas i den här uppsatsen.

¹ Tack till Lasse Ljung och Göran Millqvist för värdefulla synpunkter på en tidigare version av denna uppsats.

² Se exempelvis Mellqvist & Persson, *Fordran och skuld*, 8 uppl., Uppsala, 2007, s. 37 ff. samt Tiberg, *Fordringsrätt*, 7 uppl., Stockholm, 1996, s. 25 ff., båda med vidare hänvisningar.

Framställningen är upplagd enligt följande. I avsnitt 2 konstateras såsom utgångspunkt att ett löfte om försäkringsersättning av sådant slag som nu är i fråga allmänt sett kan anses äga bindande verkan. Mot denna bakgrund aktualiseras frågan om huruvida det förhållandet att ett sådant löfte varit felaktigt medför att försäkringsgivarens bundenhet kan ifrågasättas. I avsnitt 3 diskuteras denna fråga från ett fullmaktsperspektiv. Med sikte på situationer i vilka försäkringsgivaren enligt gällande fullmaktsregler är bunden av skadereglerarens felaktiga löfte diskuteras vidare i avsnitt 4 under vilka förutsättningar bundenheten kan angripas med stöd av förekommande regler om rättshandlingars ogiltighet. Några sammanfattande slutsatser presenteras avslutningsvis i avsnitt 5.³

2. Kan ett löfte om försäkringsersättning som utgångspunkt anses äga bindande verkan?

En första fråga gäller sålunda huruvida ett meddelande från en försäkringsgivare till en försäkrad om att den senare äger rätt till försäkringsersättning allmänt sett kan anses äga bindande verkan. Denna grundläggande frågeställning har inte reglerats i den försäkringsrättsliga lagstiftningen och inte heller berörts i dess förarbeten. Veterligen har den inte heller gjorts till föremål för analys i den försäkringsrättsliga litteraturen.

Från rättspraxis kan det emellertid vara av intresse att i förevarande sammanhang, i vart fall som utgångspunkt, nämna det välkända avgörandet NJA 1992 s. 782. I detta fall åberopade en försäkrad som grund för talan om försäkringsersättning bland annat att en hos försäkringsgivaren anställd skadereglerare såväl muntligen som skriftligen förklarar att försäkringsgivaren skulle utge ersättning för inträffad skada. Försäkringsgivaren invände dels att

³ Om försäkringsgivaren enligt här behandlade regler och principer undkommer bundenhet vid skadereglerarens löfte uppkommer frågor om huruvida den försäkrade i stället äger rätt till skadestånd, från försäkringsgivaren eller skaderegleraren personligen. Dessa skadeståndsrättsliga följdfrågor behandlas emellertid inte i denna uppsats. Det främsta skälet härtill är att den praktiska betydelsen av dessa frågor får anses vara tämligen begränsad. I de allra flesta fall torde nämligen den försäkrade sakna rätt till skadestånd redan därför att skadereglerarens felaktiga löfte om ersättning inte medfört någon ersättningsgill skada. Endast det förhållandet att den försäkrade inte kommit i åtnjutande av den felaktigt utlovade ersättningen kan nämligen inte anses utgöra någon sådan skada. Den försäkrade har nämligen aldrig ägt rätt till denna ersättning (jfr Rodhe, Obligationsrätt, Stockholm, 1956, s. 471 ff.).

skaderegleraren överträtt sin behörighet, dels att åtagandet med stöd av förutsättningsläran kunde anses ogiltigt. Någon invändning som gick ut på att skadereglerarens löfte allmänt sett saknade bindande verkan gjordes emellertid ej. Av allt att döma gjorde sålunda försäkringsgivaren i NJA 1992 s. 782 bedömningen att ett meddelande till en försäkrad om att denne äger rätt till försäkringsersättning som utgångspunkt måste anses äga bindande verkan.

Mycket får också anses tala för att försäkringsgivarens förmodade bedömning motsvarar gällande rätt.⁴ I denna riktning pekar inledningsvis det förhållandet att skaderegleringsprocessen i stor utsträckning påminner om en avtalsförhandling.⁵ Schematiskt tillgår regleringen av en skada mycket ofta så att skaderegleraren, efter att ha erhållit anmälan om försäkringsfall samt erforderlig information rörande skadehändelsen, gör en bedömning av huruvida ersättningsgill skada föreligger och beräknar storleken på den ersättning som försäkringsgivaren kan erbjuda. Under förutsättning att den försäkrade accepterar erbjudandet kan ersättningen betalas ut varvid regleringen av skadan är slutförd. Ett meddelande från en försäkringsgivare till en försäkrad om att den senare äger rätt till ersättning ur försäkringen uppvisar sålunda stora likheter med ett anbud. Att ett sådant har bindande verkan framgår av 1 § AvtL.⁶

Emot det nu anförda resonemanget skulle naturligtvis kunna anföras att utbetalning av försäkringsersättning inte nödvändigtvis grundas på något avtal som uppkommer i samband med skaderegleringen och att denna verk-

⁴ Även om skälen härför inte närmare utvecklas, synes detta vara också Rodhes utgångspunkt, se *Obligationsrätt*, Stockholm, 1956, s. 7.

⁵ Jfr Tullberg, *Försäkringsersättning vid skada på egendom*, Stockholm, 1994, s. 244 f.

⁶ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Givetvis förutsätter detta att meddelandet är tillräckligt tydligt. Härom se vidare Hellner, *Kommersiell avtalsrätt*, 4 uppl., Stockholm, 1993, s. 31 f. Den bindande verkan av ett anbud begränsas emellertid till att gälla under en acceptfrist. När ingen sådan frist angivits i anbudet tillämpas en legal acceptfrist med stöd av 3 § första stycket AvtL, som innebär att anbudsmottagaren erhåller skälig betänketid. Tanken synes vara att anbudsgivaren, för det fall att anbudsmottagaren inte svarar inom skälig tid, bör ges möjlighet att gå vidare med sitt anbud till annan intressent. I den här ifrågakommande situationen kan emellertid någon annan avtalspart än den försäkrade inte komma i fråga. Mot denna bakgrund får det anses osannolikt att en invändning från försäkringsgivaren om att acceptfristen löpt ut och att löftet på den grunden inte äger bindande verkan, skulle vinna gehör vid domstolsprövning. I samma riktning pekar det förhållandet att försäkringsgivarens här ifrågakommande meddelande, såsom kommer att framgå i det följande, även uppvisar stora likheter med en ensidig utfästelse, vilken äger bindande verkan utan begränsning i tiden (varvid bortses från möjligheten till preskription).

samhet, med dess löften och utbetalningar, snarare innefattar ensidiga rättshandlingar från försäkringsgivarens sida. Även med denna utgångspunkt finns det emellertid starka skäl för att anse att meddelanden om att försäkringstagaren äger rätt till ersättning kan tillmätas bindande verkan. I den mån ett sådant meddelande uppfattas såsom en ensidig rättshandling från försäkringsgivarens sida får den nämligen anses uppvisa stora likheter med ett skuldebrev.⁷ I 1 § SkbrL⁸ stadgas att den som utfärdat skuldebrev svarar för sin förskrivning. Att denna bestämmelse äger analogisk tillämpning även på andra slag av fordringshandlingar framgår redan av lagens förarbeten.⁹

3. Kan försäkringsgivarens bundenhet ifrågasättas med stöd av gällande regler om fullmakt?

3.1 Introduktion

Utgångspunkten är sålunda att ett meddelande från en försäkringsgivare till en försäkrad om att den senare äger rätt till försäkringsersättning allmänt sett kan anses äga bindande verkan. Mot denna bakgrund aktualiseras frågan om huruvida det förhållandet att ett sådant meddelande varit felaktigt medför att försäkringsgivarens bundenhet kan ifrågasättas. I detta avsnitt skall denna fråga diskuteras från ett fullmaktsperspektiv. I avsnitt 3.2 diskuteras frågor rörande skadereglerares behörighet och rättsverkningar av eventuella behörighetsöverträdelse. I avsnitt 3.3 diskuteras frågor rörande skadereglerares befogenhet och rättsverkningarna av eventuella befogenhetsöverträdelse.

3.2 Behörighet och behörighetsöverträdelse

3.2.1 Allmänt om ställningsfullmäktigs behörighet

Ett meddelande av här ifrågavarande slag torde i de allra flesta fall lämnas av en skadereglerare som är anställd av försäkringsgivaren. I normalfallet torde en skadereglerare företräda sin uppdragsgivare med stöd av ställningsfull-

⁷ I fråga om vad som utmärker ett skuldebrev, se Tiberg & Lennhammer, *Skuldebrev, växel och check*, 7 uppl., Stockholm, 1995, s. 18 ff.

⁸ Lag (1936:81) om skuldebrev.

⁹ Se NJA II, 1936, s. 15. Även Mellqvist & Persson, *Fordran och skuld*, 8 uppl., Uppsala, 2007, s. 116 samt Tiberg & Lennhammer, *Skuldebrev, växel och check*, 7 uppl., Stockholm, 1995, s. 16 och 18.

makt.¹⁰ För att en rättshandling som vidtagits av skaderegleraren skall bli bindande för försäkringsgivaren fordras sålunda att skaderegleraren agerat inom ramen för sin behörighet. I 10 § andra stycket AvtL stadgas att ställningsfullmäktigens behörighet är beroende av lag eller sedvänja. Utgångspunkten är att det är tredje man som har att visa att motparten haft erforderlig fullmakt.¹¹ Lagstadganden rörande ställningsfullmäktigs behörighet är ovanligt förekommande.¹² I de flesta fall blir därför sedvänjan avgörande.¹³ Begreppet sedvänja tar i förevarande sammanhang sikte på ”gängse skick och bruk”.¹⁴ Det är sålunda fråga om handlingsmönster ”som är så allmänt utbredda och har iakttagits så länge, att de har accepterats som en normal och riktig ordning, dvs. som något som parterna på den ifrågavarande marknaden naturligt inrättat sig efter”.¹⁵ Mera konkret kan uttrycket sålunda sägas kräva ”att det är en vedertagen uppfattning i en större krets att en viss typ av befattning ger behörighet att rättshandla för någon annans räkning”.¹⁶ Det nu sagda har föranlett Grönfors att dra följande ofta citerade slutsats: ”Kopplingen av behörighetsomfånget till sedvanlig uppfattning om ställningens karaktär medför, att *ställningsfullmakten blir de schablonartade och i det dagliga livet ofta upprepade rättshandlingarnas särskilda partsbindningsmedel* och kommer att normalt angå mindre belopp. När det gäller ovanliga och mera omfattande rättshandlingar och affärstransaktioner blir fullmaktsdokumentet det naturliga instrumentet; någon sedvänja hinner aldrig utbildas i relation till en viss ställning i sådana sammanhang.”¹⁷

¹⁰ Undantagsvis kan naturligtvis andra typer av fullmakt vara ifråga, inte minst skriftlig fullmakt, men även toleransfullmakt, kombinationsfullmakt eller rent av uppdragsfullmakt är naturligtvis fullt tänkbara i det aktuella sammanhanget. Detta torde emellertid vara ovanligt varför den fortsatta framställningen koncentreras på situationer i vilka skaderegleraren inte agerar för sin huvudmans räkning med stöd av annat än ställningsfullmakt.

¹¹ Se Högsta domstolen i NJA 2002 s. 244. Se även Herre, Svensk rättspraxis: Förmögenhetsrätt 1978–2004, SvJT, 2005, s. 569 samt dennes Den ställningsfullmäktiges behörighet, Avtalslagen 90 år, Stockholm, 2005, s. 134.

¹² Några exempel på sådana bestämmelser med stor praktisk betydelse presenteras av Adlercreutz i Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 191 f.

¹³ Se exempelvis Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 185 ff. samt Grönfors (under medverkan av Dotevall), Avtalslagen, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 120 f., båda med utförliga hänvisningar till rättspraxis.

¹⁴ Se Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar, 1914, s. 71.

¹⁵ Se Bernitz m.fl., Finna rätt, 10 uppl., Stockholm, 2008, s. 154.

¹⁶ Se Dotevall, Något om ställningsfullmaktens utveckling, SvJT, 2003, s. 638.

¹⁷ Grönfors (under medverkan av Dotevall), Avtalslagen, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 122.

Sedvänjans avgörande betydelse i här aktuellt sammanhang illustreras tydligt av NJA 1990 s. 591.¹⁸ I detta fall hade Högsta domstolen att ta ställning till huruvida en inköparens ställningsfullmakt gav behörighet att sluta avtal som innebar slutreglering av tvist som uppkommit med anledning av ett tidigare inköp. Stockholms handelskammare, som av Högsta domstolen beretts tillfälle att yttra sig i målet, hade på grundval av en enkätundersökning uttalat att inköpare av ifrågavarande slag normalt inte har en ställning varmed följer behörighet att träffa avtal av aktuellt slag. Högsta domstolen tog fasta på detta: ”Utredningen i målet utvisar emellertid inte att det föreligger någon sedvänja av innebörd att personer i Erik K:s ställning får för huvudmannens räkning träffa avtal av det särskilda slag som uppgörelsen den 11 april innebar. Erik K har alltså inte haft den omtvistade behörigheten omedelbart på grund av reglerna i 10 § 2 st. avtalslagen om allmän ställningsfullmakt.”

NJA 1990 s. 591 ger tydligt vid handen att frågan om ställningsfullmäktigens behörighet i avsaknad av lagregler är av empirisk natur såtillvida att rådande sedvänja får avgörande betydelse.¹⁹ Endast om fullmäktigen agerat inom ramen för den behörighet som enligt rådande sedvänja tillkommer honom får den vidtagna rättshandlingen bindande verkan för huvudmannen. För tredje man blir det sålunda av största vikt att äga kännedom om den rådande sedvänjan. Samtidigt ger emellertid 1990 års rättsfall vid handen att sedvänjan kan vara besvärlig att fastställa.²⁰ I detta fall krävdes ju en enkätundersökning för att fastställa den behörighet som enligt sedvänjan tillkom inköpare av Erik K:s snitt. Det framstår som uppenbart att tredje man många gånger kan missa sig i detta avseende och sålunda vara i föreställningen att fullmäktigen agerar inom ramen för sin behörighet fastän så inte är fallet. Att tredje man på detta sätt varit i god tro är emellertid inte något som enligt

¹⁸ Hänvisning kan även göras till exempelvis NJA 1985 s. 717 och NJA 1992 s. 168. I övrigt kan hänvisning göras till den utomordentliga sammanställningen av rättspraxis rörande den praktiskt mycket viktiga frågeställningen om ställningsfullmäktigs på sedvänja grundade behörighet som återfinns i Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund, 2002, s. 186 ff.

¹⁹ Jfr även Grönfors (under medverkan av Dotevall), *Avtalslagen*, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 116 där författaren talar om ”sådan behörighet som lag eller sedvänja anses medföra enligt *bedömningen i det praktiska livet*”.

²⁰ Detta framgår med tydlighet av också NJA 2002 s. 244. Se vidare Herre, *Svensk rättspraxis: Förmögenhetsrätt 1978–2004*, SvJT, 2005, s. 569 (från ett allmänt perspektiv) och s. 572 (med sikte på 2002 års rättsfall). Se även samme författare, *Den ställningsfullmäktiges behörighet*, *Avtalslagen 90 år*, Stockholm, 2005, s. 131, Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund, 2002, s. 183 f. samt Hellner, *Kommersiell avtalsrätt*, 4 uppl., Stockholm, 1993, s. 54 f.

10 kap. 2 § AvtL påverkar bedömningen av huruvida huvudmannen blivit bunden eller inte. Risken för missuppfattningar vad beträffar ställningsfullmäktigens behörighet har av lagstiftaren placerats på tredje man.

På senare tid har det diskuterats huruvida denna ordning måhända är alltför onyanserad. Inte minst gör sig denna synpunkt gällande när tredje man utgörs av en godtroende konsument.²¹ Med hänvisning till synpunkter av detta slag har också Högsta domstolen i NJA 2001 s. 191 I och II, som båda gällde bankdirektörers behörighet i samband med ingående av kreditrelaterade avtal, valt att tolka föreliggande sedvänja på ett extensivt sätt med följd att huvudmannen kunde anses bunden.²² Mot bakgrund av ordalydelsen i 10 § andra stycket AvtL och det tidigare nämnda rättsfallet NJA 1990 s. 591 får dessa båda avgöranden anses vara i viss mån kontroversiella.²³ De bör emellertid inte läggas till grund för några långtgående slutsatser vad beträffar den här ifrågavarande riskfördelningen. Huvudregeln är sålunda fortfarande, i enlighet med vad som föreskrivs i 10 § andra stycket AvtL, att risken för missuppfattningar vad beträffar ställningsfullmäktigens behörighet bärs av tredje man. Stöd härför ger om inte annat NJA 2002 s. 244 där en banktjänsteman utfärdat två bankgarantier trots att han enligt rådande sedvänja saknade behörighet härtill. Enligt Högsta domstolen kunde huvudmannen inte anses bunden av garantierna. Till stöd härför anförde domstolen att det var fråga om ett åtagande som gjorts av en banktjänsteman som (till skillnad från vad som var fallet i NJA 2001 s. 191 I och II) inte hade någon tydlig chefs-

²¹ Se Ramberg & Ramberg, Allmän avtalsrätt, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 54 f. Jfr Gorton, Kreditavtal och ställningsfullmakt: en rättslig utblick, JFT, 2002, s. 25.

²² I det förstnämnda avgörandet gjorde Högsta domstolen följande uttalande: "När en banktjänsteman i chefsställning för bankens räkning gör åtaganden gentemot en kund, finns det ofta anledning att anse att tjänstemannen, genom sin ställning i banken och oavsett de interna regler som gäller inom banken, har en behörighet att handla i förhållande till kunden. Ett särskilt skäl för att i detta sammanhang anse behörigheten vara förhållandevis vidsträckt är att det för bankkunder mestadels är förenat med betydande svårigheter att skaffa sig kännedom om hur beslutsbefogenheter är fördelade mellan olika tjänstemän inom banken."

²³ Följdriktigt har avgörandena blivit omdiskuterade. Se exempelvis Dotevall, Två rättsfall som rör ställningsfullmakt, JT, 2001–02, s. 104 ff., dennes Något om ställningsfullmaktens utveckling, SvJT, 2003, s. 637 ff., Herre, Den ställningsfullmäktiges behörighet samt Johansson, Ställningsfullmakt i bank, båda i Avtalslagen 90 år, Stockholm, 2005, s. 131 ff. respektive 143 ff. Redan tidigare har emellertid förekommit att Högsta domstolen på liknande sätt ansett ställningsfullmakt föreligga utan att behörighet på ett tydligt sätt kunnat förankras i vare sig lag eller sedvänja. Se exempelvis NJA 1956 s. 656 och härtill Grönfors, Ställningsfullmakt och bulvanskap, Stockholm, 1961, s. 151 ff. och 208 samt dennes (under medverkan av Dotevall) Avtalslagen, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 121.

befattning,²⁴ att åtagandet gjorts till förmån för en person som inte tidigare var kund i banken,²⁵ att bankkontoret normalt sett inte utfärdade bankgarantier samt att bankgarantierna avsåg stora belopp (totalt 50 000 000 kr, att jämföra med bankkontorets årliga omsättning som uppgick till 250 000 000 kr). Dessa skäl får anses indikera att banktjänstemannens agerande enligt Högsta domstolens uppfattning legat tämligen långt utanför den behörighet som enligt rådande sedvänja tillkom honom. Och av allt att döma bidrar detta förhållande till att förklara varför någon extensiv tolkning av sedvänjan till förmån för den godtroende tredje mannen, till vars förmån garantierna utstälts, inte ansågs motiverad.

Mot denna bakgrund kan NJA 2001 s. 191 I och II knappast sägas indikera annat än en smärre förskjutning i rättsläget vilken kan få betydelse i fall där ställningsfullmäktigens agerande ligger nära gränsen till den behörighet som rådande sedvänja ger vid handen. Det synes alltså i första hand vara i sådana fall som domstolarna genom en extensiv tolkning av sedvänjan kan välja att placera risken för missförstånd vad beträffar rådande sedvänja på huvudmannen i stället för på tredje man.

3.2.2 Särskilt om skadereglerares behörighet och eventuella behörighetsöverträdelser

Någon lagstiftning i fråga om skadereglerares behörighet återfinns ej. I enlighet med vad som framgått i föregående avsnitt²⁶ får skadereglerares behörighet sålunda fastställas mot bakgrund av rådande sedvänja inom försäkringsbranschen.

²⁴ Han var vice kontorschef och föreståndare för företagsavdelningen på ett av bankens tre kontor i Helsingborg. Han var, inte ens i förening med annan, firmatecknare.

²⁵ Vilket enligt Högsta domstolens resonemang skulle medföra att de praktiska skäl som i NJA 2001 s. 191 I och II ansågs tala för att bankkunder borde kunna i relativt hög grad förlita sig på att ifrågakvarande banktjänsteman hade behörighet, i förevarande fall inte gjorde sig gällande med samma styrka, eftersom banktjänstemän i de flesta fall sluter avtal med just bankkunder och inte med andra. Kritik mot detta resonemang har anförts av Herre, Den ställningsfullmäktiges behörighet, Avtalslagen 90 år, Stockholm, 2005, s. 136. Se även Nerep, Ställningsfullmakt, behörighet och befogenhet i bankvärlden. Tre oförenliga HD-avgöranden, Festskrift till Lars Gorton, Lund, 2007, s. 421.

²⁶ Se även NJA 1956 s. 36 och SvJT 1963 rf s. 35 i fråga om den behörighet som enligt rådande sedvänja tillkommer försäkringsombud. Från litteraturen kan hänvisning i detta avseende göras till Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 199 f. samt Hellner, Försäkringsrätt, 2 uppl., Stockholm, 1965, s. 268 ff.

3.2.2.1 NJA 1992 s. 782

I det tidigare berörda rättsfallet, NJA 1992 s. 782, hade den försäkrade försummat att betala premien i rätt tid vilket enligt en uttrycklig bestämmelse i försäkringsvillkoren medförde att försäkringskyddet var suspenderat vid tidpunkten för den i målet ifrågavarande skadan. Trots detta yrkades emellertid försäkringsersättning med hänvisning till att en skadereglerare efter skadehändelsen såväl muntligen som skriftligen uttalat att skadan (som värderades till mellan 20 och 40 miljoner kr) skulle kunna ersättas ur försäkringen. Försäkringsgivaren invände att skaderegleraren agerat utanför sin behörighet och att försäkringsgivaren sålunda ej blivit bunden av dennes löfte. Frågan om huruvida skaderegleraren överträtt sin behörighet eller ej avgjordes mot bakgrund av rådande sedvänja i försäkringsbranschen. I fråga om innebörden härav hänvisade Högsta domstolen till ett yttrande från Försäkringsinspektionen med bland annat följande innehåll:

”Vad ... gäller frågan huruvida det finns en utbildad sedvänja att den som handhar skaderegleringen i ett visst fall kan med bindande verkan avgöra frågor som rör skaderegleringen vill inspektionen framhålla, att inspektionen inte har en total överblick över den praxis som förekommer inom branschen. Vad inspektionen i det följande säger utgör en beskrivning av vad inspektionen uppfattat som en någorlunda fast sedvänja för reglering av ett skadefall av det slag som är aktuellt i ärendet. – Enligt inspektionens uppfattning kan det sägas vara en fast sedvänja att den tjänsteman som bolaget avdelat att handlägga ett visst eller vissa skadeärenden kan avgöra och därvid binda bolaget i vart fall såvitt avser normala skadefall och när det gäller frågor som har med själva skaderegleringen att göra. Om det är fråga om mycket stora ersättningsbelopp eller om det uppkommer särskilt komplicerade omständigheter har inspektionen däremot inte underlag för att säga att det är en inom branschen allmänt omfattad sedvänja att den handläggande tjänstemannen själv avgör frågan med bindande verkan för bolaget. – Vad slutligen gäller frågan om kulans bedömer inspektionen denna så att skaderegleraren enligt sedvänja kan tillämpa en generös avtalstillämpning om det är fråga om smärre avvikelser med mindre konsekvenser för försäkringsbolaget. Om kulans med större verkningar för försäkringsbolaget kan komma i fråga kan det enligt inspektionens uppfattning inte vara en sedvänja att en skadehandläggare beslutar i frågan med bindande verkan för bolaget.”

Även Sveriges Försäkringsförbund hade i målet ingivit ett yttrande beträffande föreliggande sedvänja i försäkringsbranschen med bland annat följande innehåll:

”I skadereglerarens normala uppgifter ligger att han på försäkringsbolagets vägnar har att ta ställning till en mängd frågor som måste avgöras när ett försäkringsfall anmälts till bolaget. Ofta är det fråga om sådant som är ett naturligt led i själva skaderegleringen. Samtidigt är det ofrånkomligt att skaderegleraren då och då också ställs inför frågor som kan sägas ligga utanför hans egentliga område. Endast vad som direkt har att göra med skaderegleringen ligger dock inom skadereglerarens normala behörighet.

Enligt vad som är en allmän uppfattning i branschen, anses skaderegleraren sålunda i sin skadereglerande verksamhet behörig att självständigt avgöra i vad mån försäkringsbolaget har något ansvar när den försäkrade brutit mot biförpliktelser, tex en meddelad säkerhetsföreskrift. Skaderegleraren avgör i princip också själv hur utredningen i skaderegleringsärendet skall drivas och han kan på egen hand göra den skälighetsbedömning som inte så sällan aktualiseras med anledning av vad som följer av lag och försäkringsvillkor.

...

En skadereglerares beslut att tillerkänna den försäkrade viss ersättning anses gälla för försäkringsbolaget endast under den förutsättningen att ett förpliktande försäkringsavtal alls föreligger. Om skaderegleraren är okunnig om att premien inte betalats i tid när han fattar sitt beslut och det härefter framkommer att bolaget enligt sina villkor på grund av försummad premiebetalning över huvud taget inte haft något ansvar, anser sig bolagen alltså kunna vägra betalning trots det tidigare beslutet.

En särskild fråga är om en skadereglerare med bindande verkan för försäkringsbolaget kan ändra ett försäkringsavtal så att det kommer att stå i direkt strid mot det dittills gällande avtalet. Det kan exempelvis, som i förevarande fall, vara fråga om ett så betydelsefullt förhållande som att bolaget skall ha ett ansvar även om premie inte betalats i rätt tid. Enligt Försäkringsförbundets mening råder i försäkringsbranschen inte någon gemensam uppfattning på denna punkt. Någon sedvänja av innebörd att försäkringsbolagen godtar att sådana betydelsefulla och principiellt viktiga ändringar av försäkringsavtalen får göras av skaderegleraren finns inte.”

Enligt Högsta domstolen kunde Försäkringsinspektionens sålunda återgivna uppfattning närmast anses förmedla intrycket att det ”inte finns någon sedvänja av innebörd att skadereglerarna är behöriga att för försäkringsbolagens räkning fatta beslut av den typ och med så ingripande verkningar som i det aktuella fallet”. I Försäkringsförbundets yttrande tog Högsta domstolen särskilt fasta på diskussionen rörande huruvida en skadereglerare ”kan med bindande verkan avgöra, att bolaget skall ha ansvar även om en premie inte betalats i rätt tid” och att förbundet därvid uttalat att ”det inte finns någon sed-

vänja av innebörd att försäkringsbolagen godtar att sådana betydelsefulla och principiellt viktiga ändringar av försäkringsavtalen får göras av skaderegleraren”. Mot bakgrund härav, och härtill av Grönfors i avsnitt 2.2.2.1 citerade uttalande om att ”institutet ställningsfullmakt avser de schablonartade och i det dagliga livet ofta upprepade rättshandlingarna, under det att ovanliga och mera omfattande rättshandlingar har fullmaktsdokumentet som sitt naturliga instrument”²⁷ konstaterade Högsta domstolen att en skadereglerare inte på grund av reglerna om allmän ställningsfullmakt har rätt att göra sådana åtaganden för försäkringsbolagets räkning som skaderegleraren i detta fall hade gjort.

NJA 1992 s. 782 ger således tydligt vid handen att en skadereglerares behörighet måste fastställas med utgångspunkt i rådande sedvänja. I detta mål förekommer också två utomordentligt intressanta yttranden beträffande den behörighet som enligt rådande sedvänja i försäkringsbranschen tillkommer en skadereglerare. Mot bakgrund av innehållet i dessa båda yttranden framstår Högsta domstolens ställningstagande som tämligen uppenbart. Skaderegleraren hade gjort ett misstag av långtgående natur och utlovat ersättning avseende en stor skada ur en försäkring som till följd av betalningsdröjsmål inte var i kraft. Att skaderegleraren härvid agerat utanför den behörighet som enligt rådande sedvänja tillkommer honom framstår som tämligen uppenbart. Av allt att döma hade också bedömningen blivit densamma om denna situation blivit föremål för prövning år 2010. Någon påtaglig förändring av rådande sedvänja i nu aktuellt avseende har veterligen inte skett. Inte heller kan det, mot bakgrund av att skaderegleraren agerat långt utanför den behörighet som rådande sedvänja gav honom, anses plausibelt att en avvikande utgång hade kunnat motiveras genom en extensiv tolkning av sedvänjan av det slag som förekom i NJA 2001 s. 191 I och II.

3.2.2.2 Andra situationer

Det är emellertid inte svårt att föreställa sig andra situationer i vilka frågan om huruvida ett felaktigt skadereglerarlöfte medför bundenhet blir betydligt svårare att besvara. Som utgångspunkt för den fortsatta analysen skulle några sådana situationer kunna beskrivas enligt följande:

- (a) Skaderegleraren utgår från en försäkring som är i kraft men förbiser att skadan inte skall ersättas på grund av ett undantag i villkoren.

²⁷ Hänvisning görs till Grönfors, Avtalslagen, 2 uppl., Stockholm, 1989, s. 90.

- (b) Skaderegleraren förbiser, när samtliga förutsättningar för försäkrings-skydd är uppfyllda, att försäkringsbeloppet är lägre än skadans värde.
- (c) Skaderegleraren godkänner, när samtliga förutsättningar för försäkrings-skydd är uppfyllda, ett värde på skadan som inte är sakligt grundat och som i betydande respektive någon mån överstiger det verkliga värdet.
- (d) Skaderegleraren felbedömer vid prövning av ansvar enligt TSL²⁸ de in-blandade förarnas vållande.

Som underlag för en bedömning av dessa och andra fall finns inte annat än de olika rättsfall som ovan diskuterats inklusive de båda utlåtanden som Högsta domstolen i NJA 1992 s. 782 inhämtade från Försäkringsinspektio-nen respektive Försäkringsförbundet. Dessa båda utlåtanden tar sikte på för-hållandena i försäkringsbranschen i slutet av 1980-talet. Redan detta förhål-lande medför naturligtvis att de utsagor som presenteras i de båda utlåtan-dena måste tolkas med viss försiktighet. Som redan framgått finns det emellertid inga tydliga indikationer på att sedvänjan i fråga om skadereglerares behörighet på ett påtagligt sätt förändrats under de senaste 20 åren. Mera be-svärande är att de båda utlåtandena tar sikte på skadereglerarens behörighet i en specifik situation och därför, naturligt nog, i stor utsträckning är kasuis-tiskt utformade. De kan sålunda inte omedelbart läggas till grund för en be-dömning av skadereglerarens behörighet i situationerna (a)–(d) ovan. För att bedöma dessa situationer fordras att de konkreta uttalandena i de båda utlå-tandena i viss utsträckning generaliseras. Det säger sig självt att en sådan tolk-ningsoperation är vanskelig. Sammantaget innebär det nu sagda att de slutsat-ser som i det följande presenteras med sikte på situationerna (a)–(d) får anses vara i hög grad tentativa i väntan på en bred empirisk undersökning rörande den sedvänja som styr skadereglerarens behörighet i samband med skadereg-leringen.²⁹

Såväl Försäkringsinspektionen som Försäkringsförbundet anger det när-mast självklara att skaderegleraren äger behörighet att hantera frågor som gäl-ler skaderegleringen i normala skadefall. Som exempel på en sådan fråga anger Försäkringsförbundet sådan skälighetsbedömning som erfordras för det fall att den försäkrade brutit en i lag eller avtal stipulerad biförpliktelse. Försäkringsinspektionen gör emellertid i detta avseende en reservation med

²⁸ Trafikskadelagen (1975:1410).

²⁹ Mest naturligt vore måhända om en sådan undersökning genomfördes i Försäkringsför-bundets regi.

sikte på situationer med stora ersättningsbelopp och/eller särskilt komplicerade omständigheter.

Vidare anger Försäkringsinspektionen att en skadereglerare äger behörighet att tillämpa kulans (generös avtalstillämpning), dock endast om det är fråga om smärre avvikelser med mindre konsekvenser för försäkringsbolaget. Någon behörighet att i samband med skaderegleringen besluta om mera omfattande förändringar av försäkringsavtalet till förmån för försäkringshavaren har skaderegleraren sålunda inte. På motsvarande sätt anger Försäkringsförbundet att det inte återfinns någon sedvänja av innebörd att försäkringsbolagen godtar betydelsefulla och principiellt viktiga ändringar av försäkringsavtalen från skadereglerarens sida.

En plausibel tolkning av de sålunda anförda uttalandena är att skaderegleraren äger behörighet att självständigt hantera de olika bedömningsfrågor som kan uppkomma inom ramen för skaderegleringsarbetet, så länge det inte är fråga om omfattande belopp och/eller komplicerade omständigheter. Där emot äger skaderegleraren inte behörighet att överträda försäkringens mera uppenbara gränser, i vart fall inte när det rör sig om mer än obetydliga belopp. I NJA 1992 s. 782 hade skaderegleraren överträtt en sådan uppenbar gräns när ersättning beviljades trots att försäkringsskyddet suspenderats till följd av premiedröjsmål. Följdriktigt konstaterade Högsta domstolen i detta fall att skaderegleraren överträtt sin behörighet.

I situation (a) utgår skaderegleraren från en försäkring som är i kraft men förbiser att skadan ändå inte skall ersättas på grund av ett undantag i försäkringsvillkoren. Så länge det rör sig om ett undantag som tydligt ger vid handen att rätt till ersättning saknas måste skadereglerarens åtgärd anses innebära en form av generös avtalstillämpning. Så länge ersättningen utgörs av mer än ett obetydligt belopp får skaderegleraren sålunda anses ha agerat utanför sin behörighet.

I situation (b) förbiser skaderegleraren, när samtliga förutsättningar för försäkringsskydd är uppfyllda, att försäkringsbeloppet är lägre än skadans värde. Begränsningar av försäkringsgivarens ansvar genom angivande av försäkringsbelopp måste anses tillhöra sådana uppenbara begränsningar vilka skaderegleraren ej äger behörighet att överträda. I den mån utlovad ersättning överstiger försäkringsbeloppet med mer än ett obetydligt belopp, är det sålunda fråga om ett behörighetsöverskridande från skadereglerarens sida som ej binder försäkringsgivaren.

I situation (c) godkänner skaderegleraren, när samtliga förutsättningar för försäkringsskydd är uppfyllda, ett värde på skadan som inte är sakligt grundat

och som i betydande respektive någon mån överstiger det riktiga värdet. Skadevärderingsfrågor torde, i likhet med skälighetsrelaterade frågeställningar rörande nedsättning av försäkringsersättningen till följd av att den försäkrade åsidosatt sina åligganden enligt lag eller avtal, typiskt sett falla inom ramen för skadereglerarens behörighet. Till detta kommer den möjlighet till extensiv tolkning av sedvänjan som enligt NJA 2001 s. 191 I och II kan nyttjas till stöd för en försäkrad som i god tro förlitat sig på skadereglerarens ersättningsbesked. Mot denna bakgrund torde skaderegleraren i den nu aktuella situationen kunna anses agera inom ramen för sin behörighet under förutsättning att det inte är fråga om en *uppenbar* avvikelse från gällande värderingsbestämmelser³⁰ och att det inte är fråga om *mycket* stora belopp och/eller *särskilt* komplicerade omständigheter.³¹

I situation (d) felbedömer skaderegleraren vid prövning av ansvar enligt TSL de inblandade förarnas vållande. Också i detta fall synes det vara fråga om en bedömning som typiskt sett faller inom ramen för skadereglerarens behörighet. Till detta kommer återigen den möjlighet till extensiv tolkning av sedvänjan som enligt NJA 2001 s. 191 I och II kan nyttjas till stöd för en försäkrad som i god tro förlitat sig på skadereglerarens ersättningsbesked. Så länge det inte är fråga om en *uppenbar* avvikelse från rådande principer för vållandefördelning och givet att det inte är fråga om *mycket* stora belopp och/eller *särskilt* komplicerade omständigheter, får skaderegleraren sålunda anses agera inom ramen för sin behörighet, med följd att försäkringsgivaren blir bunden.

3.3 Befogenhet och befogenhetsöverträdelser

I avsnitt 3.2 har frågor rörande skadereglerarens behörighet diskuterats. Det har framkommit att försäkringsgivaren blir bunden av felaktiga skadereglerarlöften endast under förutsättning att skaderegleraren agerat inom den enligt sedvänja gällande behörigheten, låt vara att sedvänjan stundom kan ges en extensiv tolkning till skydd för godtroende tredje man.

Vid sidan av den med sedvänjan åtföljande behörigheten kan emellertid försäkringsgivaren ha lämnat särskilda instruktioner till skaderegleraren som

³⁰ Såsom exempelvis att skaderegleraren beslutat att utan stöd i försäkringsvillkoren ersätta ett gammalt och slitet föremål med nyvärdet.

³¹ Något som troligen fordrar att det är fråga om belopp som klart överstiger vad som normalt anses utgöra en stor skada och/eller omständigheter som gör skaderegleringen alldeles påtagligt komplicerad.

innebär att denne, oaktat den behörighet som vederbörande enligt rådande sedvänja har, inte får vidta vissa åtgärder. Man brukar i sådana fall säga att den fullmäktige skadereglerarens befogenhet har inskränkts. Exempel kan vara att en skadereglerare inte utan samråd med överordnad får fatta beslut beträffande skador vars värde överstiger visst belopp.

Av största intresse i förevarande sammanhang är att fullmäktigens befogenhet endast följer av interna instruktioner och sålunda, till skillnad från behörigheten som följer av sedvänja vilken av lagstiftaren förutsätts vara allmänt känd, typiskt sett inte är synlig för tredje man. För det fall att en fullmäktig skadereglerare felaktigt utlovar ersättning och därvid agerar inom ramen för sin behörighet men utanför sin befogenhet är det mot denna bakgrund naturligt att 11 § första stycket AvtL stadgar att huvudmannen trots befogenhetsöverskridandet blir bunden. Lagstiftningen skyddar sålunda tredje man. Detta skydd förutsätter emellertid att tredje man varit i god tro, det vill säga vare sig insett eller bort inse att fullmäktigen sålunda överskred sin befogenhet. Också detta framstår som naturligt. En ondtröende tredje man är naturligtvis inte värd lagstiftarens skydd.³²

I ond tro är tredje man om denne faktiskt insett att den fullmäktige skaderegleraren överskridit sin befogenhet. Så skulle exempelvis kunna vara fallet om tredje man erhållit information beträffande gällande inskränkningar i den ställningsfullmäktige skadereglerarens befogenhet eller om tredje man på annat sätt, kanske rent av genom en tillfällighet, erhållit kunskap härom.³³ Huruvida ond tro i nu aktuell bemärkelse är för handen är en bevisfråga. Bevisbördan åvilar huvudmannen. Ond tro är emellertid för handen också i det fall att tredje man bort inse att fullmäktigen överskridit sin befogenhet. Fortfarande är det naturligtvis huvudmannen som har bevisbördan. Någon renodlad bevisfråga är det emellertid inte längre fråga om. Fråga uppkommer nämligen vad tredje man bort inse. Vilka krav kan i förevarande sammanhang ställas på tredje man?

I detta avseende ger rättspraxis inte mycket ledning. NJA 1929 s. 124 tar emellertid sikte på en av allt att döma vanligt förekommande situation. Det pris (3 500 kr) som fullmäktigen hade inropat en präm för var högre än det pris (3 000 kr) som huvudmannen påstod sig ha givit instruktion om. Efter som säljaren varken insett eller bort inse detta ansågs huvudmannen i enligt

³² Se Almén & Eklund, *Lagen om avtal*, 6 uppl., Stockholm, 1954, s. 60.

³³ Jfr Grönfors (under medverkan av Dotevall), *Avtalslagen*, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 129.

het med 11 § första stycket AvtL vara bunden av avtalet. Avgörandet visar tydligt att godtrosrekvisitet på intet sätt medför att tredje man har någon mera allmän plikt att undersöka huruvida fullmäktigens befogenhet på ett eller annat sätt inskränkts av huvudmannen. Vidare ger NJA 1922 s. 508 vid handen att någon sådan skyldighet inte nödvändigtvis föreligger ens för det fall att tredje man får kännedom om omständigheter som indikerar att fullmäktigens befogenhet möjligen är inskränkt. I detta fall hade en bank (tredje man) visserligen kännedom om förekomsten av ett kontrakt, som inskränkte fullmäktigens befogenhet i fråga om betalningsåtaganden för huvudmannens räkning, men därmed ansågs inte att banken jämväl insett eller bort inse att fullmäktigen genom sitt handlande i det aktuella fallet överskridit sin befogenhet. Att banken skulle ta hänsyn till kontraktets innehåll, det vill säga de inskränkande föreskrifterna, var tydligen för mycket begärt.³⁴

Sistnämnda avgörande indikerar att de krav som ställs på tredje man i nu aktuellt avseende är utomordentligt begränsade. I denna riktning har Grönfors rent av uttalat att befogenheten utgör en ”inre gräns” som tredje man ”inte kan se och ej heller skall behöva befatta sig med”.³⁵ För att tredje man skall anses vara i ond tro fordras sålunda av allt att döma att denne har kunskap som på ett tämligen uppenbart sätt ger vid handen att fullmäktigens befogenhet inskränkts.³⁶ I här aktuellt sammanhang skulle detta kunna exemplifieras med att skaderegleraren vid tidigare kontakter i ärendet uttalat att denne är ny i sitt arbete och under utbildning varför olika ställningstaganden och beslut i formellt hänseende måste fattas av annan befattningshavare. Att en domstol i mindre uppenbara fall skulle ställa krav på undersökning från den försäkrades sida vad beträffar en skadereglerares befogenhet får anses osannolikt.³⁷ Inte minst gäller detta mot bakgrund av den prioritering av

³⁴ Se Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund, 2002, s. 215.

³⁵ Se Grönfors (under medverkan av Dotevall), *Avtalslagen*, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 129. Uttalandet vilar på solid grund i förarbetena till AvtL (Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar, 1914, s. 73 f.) där det, med sikte på regelverket beträffande ställningsfullmakt, uttalas att dess huvudsakliga betydelse ligger ”däri att tredje man icke behöver efterforska, huruvida huvudmannen i det särskilda fallet inskränkt fullmäktigens befogenhet, utan allenast har att hålla sig till det yttre förhållandet, att denne intager en ställning, som enligt gängse uppfattning förlämnar makt att sluta avtal eller företaga rätts-handlingar av det slag, varom fråga är”.

³⁶ Jfr NJA 1995 s. 437 (som visserligen inte gällde tillämpningen av 11 § första stycket AvtL men väl av en närmast motsvarande aktiebolagsrättslig regel).

³⁷ Se Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund, 2002, s. 183.

skydd för tredje man som, låt vara i ett annat sammanhang, kommit till uttryck i de i avsnitt 3.2.1 diskuterade rättsfallen NJA 2001 s. 191 I och II.

4. Kan försäkringsgivarens bundenhet ifrågasättas med stöd av regler om rättshandlingars ogiltighet?

4.1 Introduktion

Om nu behandlade fullmaktsregler inte ger försäkringsgivaren någon möjlighet att undkomma bundenhet vid skadereglerarens felaktiga löfte om ersättning aktualiseras frågan om huruvida bundenheten i stället kan sättas i fråga med stöd av gällande regler om rättshandlingars ogiltighet. Vad denna fråga närmare handlar om är huruvida det faktum att skaderegleraren, inom ramen för sitt agerande för försäkringsgivarens räkning, gjort ett misstag kan medföra att ifrågavarande rättshandling kan anses vara ogiltig.

I detta sammanhang är det väsentligt att skilja mellan två olika typer av misstag. Dels kan misstaget utgöra ett förklaringsmisstag. Rättsverkningarna härav behandlas i avsnitt 4.2. Dels kan misstaget utgöra resultatet av en motivvillfarelse. Rättsverkningarna av sådana misstag behandlas i avsnitt 4.3.

4.2 Förklaringsmisstag

Vid förklaringsmisstag tar misstaget sikte på själva förklaringen. Avsändaren av förklaringen säger eller skriver något annat än det som är avsett.³⁸ En skadereglerare har exempelvis för avsikt att i ett brev meddela en försäkrad att

³⁸ Enligt definitionen i 32 § AvtL är det fråga om situationer i vilka en viljeförklaring i följd av felskrivning eller annat misstag från avsändarens sida "fått ett annat innehåll än åsyftat varit". Se även Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 119. Felräkning kan naturligtvis också utgöra förklaringsmisstag under förutsättning att misstaget består i felskrivning eller felsägning (inom ramen för ifrågavarande beräkning) (se Karlgren, *Avtalsrättsliga spörsmål*, 2 uppl., Stockholm, 1954, s. 145). Ett exempel utgörs av NJA 1939 s. 384. I detta fall behandlades en felräkning, som bestod i att en post i kostnadsberäkningen utelämnats vid avgivande av ett anbud med följd att det erbjudna priset blev lägre än vad som var avsett, som förklaringsmisstag. Adlercreutz (*Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund 2002, s. 263) har ifrågasatt om inte misstaget i detta fall snarare har sitt upphov i en motivvillfarelse (härom se vidare avsnitt 4.3). Avgörande blir av allt att döma huruvida den ifrågavarande posten utelämnats på grund av ett mera ytligt misstag i samband med utformningen av anbudet (vilket av allt att döma varit Högsta domstolens utgångspunkt) eller på grund av att anbudsgivaren vid tidpunkten för anbudets utformning saknat erforderliga kunskaper om hur den ifrågavarande beräkningen skulle utföras (vilket synes vara Adlercreutz utgångspunkt).

denne äger rätt till ersättning ur föreliggande egendomsförsäkring med den skadade egendomens *dagsvärde* varvid skaderegleraren emellertid av misstag råkar skriva att ersättning kommer att lämnas med den skadade egendomens *nyvärde*.

Enligt 32 § första stycket AvtL är avsändaren vid förklaringsmisstag inte bunden av förklaringens innehåll ”där den, till vilken förklaringen är riktad, insåg eller bort inse misstaget”. Ogiltighet förutsätter sålunda att mottagaren av det felaktiga meddelandet varit i ond tro.

Bevisbördan i fråga om förekomsten av ond tro åvilar avsändaren av det felaktiga meddelandet. För att undkomma bundenhet vid skadereglerares förklaringsmisstag fordras sålunda att försäkringsgivaren kan visa att den försäkrade mottagaren av det felaktiga meddelandet antingen insett eller bort inse att skaderegleraren avsett att uttrycka något annat än vad som faktiskt uttryckts.³⁹ Frågan om huruvida mottagaren haft faktisk insikt härom utgör en ren bevisfråga. Ofta torde det vara svårt att föra bevisning härom. En mera framkomlig väg för försäkringsgivaren torde vara att göra gällande att den försäkrade bort inse att skaderegleraren avsett något annat än vad som uttryckts. Också i detta avseende är det försäkringsgivaren som har bevisbördan. Någon renodlad bevisfråga är det emellertid inte fråga om. Fråga uppkommer nämligen om vad mottagaren av det ifrågasvarande meddelandet bort inse. Vilka krav på insikter kan i förevarande sammanhang ställas på den försäkrade?

NJA 1991 s. 3 I och II ger viss ledning i detta avseende. I dessa båda avgöranden, som gällde leveranser av el varvid leverantören under flera år debiterat avgifter för väsentligt mindre kvantiteter än de som faktiskt levererats och förbrukats, uttalade Högsta domstolen att det för frågan om ytterligare betalningsskyldighet hade betydelse ”om den mot vilken kravet riktats haft anledning att uppfatta en tidigare gjord betalning som en slutlig reglering av skulden”. Frågeställningen uppvisar sålunda stora likheter med den här aktuella frågan som gäller huruvida mottagaren av ett felaktigt meddelande vid tillämpning av 32 § första stycket AvtL skall anses vara i god tro eller ond tro.⁴⁰

³⁹ Däremot krävs inte för ogiltighet att mottagaren av förklaringen insett eller bort inse vad avsändaren faktiskt avsett. Se Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 264.

⁴⁰ Följdriktigt har de båda avgörandena i doktrinen refererats i anslutning till behandlingen av rättsverkningarna av förklaringsmisstag. Se exempelvis Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund 2002, s. 267 och Herre, Svensk rättspraxis: Förmögenhetsrätt 1978–2004, SvJT, 2005, s. 591 f.

I NJA 1991 s. 3 I fäste Högsta domstolen inledningsvis avseende vid att elabonnenter, till följd av de olika åtgärder som brukar vidtas av elleverantörer, normalt bör kunna förlita sig på att gjorda debiteringar är riktiga. I allmänhet ansågs elabonnenter sålunda inte ha någon undersökningsplikt. I målet beaktades vidare att grunden till den felaktiga debiteringen var att elleverantören tillhandahållit en mätare som med de rutiner som tillämpades inte var tillfyllest. Av viss betydelse ansågs också att de felaktiga debiteringarna kunnat fortgå under flera år utan att leverantören uppmärksammat dem och vidtagit åtgärder. Trots dessa omständigheter skulle abonnenten emellertid kunna anses som betalningsskyldig om ”det förelåg en sådan disproportion i fråga om kvantiteterna levererad och debiterad ström att” han borde ha insett att debiteringen var felaktig. Emellertid hade abonnenten övertagit förbrukningsstället en kort tid innan de felaktiga debiteringarna börjat. Inte heller kunde den faktiska debiteringsnivån anses så uppseendeväckande att abonnenten borde ha insett att debiteringarna inte motsvarade förbrukningen.

I NJA 1991 s. 3 II bestod misstaget i att den elmätare som leverantören installerat endast registrerade 1/20 av strömförbrukningen och att leverantören underlätit att multiplicera mätarställningens förbrukning med 20 i samband med debiteringen. Även i detta fall fäste Högsta domstolen avseende vid att misstaget berodde på leverantören och att misstaget fortgått under flera år. Vid prövningen av om sådan disproportion förelegat att abonnenten därigenom bort inse misstaget beaktades att abonnenten inte haft någon tidigare erfarenhet av vad som var normal förbrukning, att debiteringen motsvarade vad som kunde avläsas på mätaren, att abonnenten inte fått under rättelse om att markerad kvantitet skulle multipliceras med 20 vid debitering samt att räkningarna innehöll andra kostnadsposter som medförde att det debiterade beloppet utgjorde mellan en tredjedel och en fjärdedel av den debitering som borde ha skett. Diskrepansen kunde därför inte anses ha varit ”så uppseendeväckande att den, med de låga krav i fråga om kontroll som i detta sammanhang kan ställas på förbrukare av elektrisk ström, borde ha fått” abonnenten att inse att debiteringarna inte motsvarade hela strömförbrukningen.

1991 års båda avgöranden torde kunna läggas till grund för slutsatsen att mottagaren av ett felaktigt meddelande inte har någon allmän skyldighet att undersöka huruvida detta på ett korrekt sätt återger avsändarens avsikt *samt att* ond tro hos mottagaren sålunda måste anses förutsätta att denne antingen mot bakgrund av tidigare erfarenheter eller med hänsyn till att meddelandets

innehåll i sig varit uppseendeväckande, bort inse att meddelandet inte till fullo motsvarar avsändarens avsikter.

Ytterligare ett vägledande avgörande utgörs av NJA 1986 s. 495. I detta fall hade en kommun lämnat tomträttshavare ett skriftligt förslag till höjning av tomträttsavgälden. Två makar som tillsammans var innehavare av tomträtt ansåg att höjningen var väl kraftig. De målade därför över det av kommunen inskrivna beloppet om 8 620 kr, tog en kopia av handlingen och skrev i stället in beloppet 4 310 kr i tomrummet, jämte inom parentes orden ” eget förslag”. Handlingen undertecknades därefter av makarna och sändes till kommunen där den blev undertecknad för kommunens räkning. Av utredningen i målet framgick att kommunen skrivit under handlingen av misstag och i tron att avgäldsbeloppet var det av kommunen föreslagna. För att kommunen skulle bli bunden krävdes att tomträttshavarna varit i god tro. Enligt Högsta domstolen stod det klart att åtminstone de kommuner som upplåtit ett stort antal tomträtter ägnar betydande uppmärksamhet åt vilka principer som skall tillämpas vid bestämning av avgälden. Denna omständighet fick enligt domstolen den betydelsen att tomträttshavarna i och för sig haft anledning att anta att avgälden rörande deras tomträtt skulle behandlas på åtminstone i huvudsak samma sätt som frågan om avgäld för andra liknande tomträtter. Tillsammans med förslaget till tomträttsavgäld hade kommunen dessutom skickat utförlig information om grunderna för kommunens förslag där det bland annat framgick vad kommunfullmäktige beslutat i frågan, varför tomträttshavarna enligt Högsta domstolen borde ha ”förstått att kommunen knappast skulle vara beredd att utan någon som helst diskussion till sådan grad frånga de av kommunfullmäktige beslutade principerna för beräkningen av tomträttsavgälden”. Eftersom de i ljuset av det nu sagda inte borde ha förbisett möjligheten att kommunen inte observerat orden ” eget förslag” ansågs att de borde ha insett att kommunens accept berott på ett misstag.

NJA 1986 s. 495 ger sålunda vid handen att ett visst mått av krav på insikter hos mottagaren av ett felaktigt meddelande faktiskt uppställs. Enligt Högsta domstolen borde nämligen tomträttshavarna ha förstått att kommunen inte utan vidare skulle gå med på en halvering av den tomträttsavgäld som fastställts på grundval av principer som kommunfullmäktige beslutat. Det felaktiga meddelandets innehåll synes sålunda ha ansetts vara av så uppseendeväckande slag att mottagarna bort inse misstaget. Några krav på insikt om mer än sådana närmast uppenbara förhållanden ger avgörandet emellertid inte något stöd för. Inte heller har några andra avgöranden kunnat åter-

finnas som indikerar ett strängare krav på mottagarens insikter.⁴¹ Följdriktigt har det uttalats att god tro kan anses vara för handen i ”flertalet fall” medan ond tro sålunda är för handen ”enbart i udda situationer”.⁴²

I den här ifrågavarande situationen, där ett meddelande från en skadereglerare till en försäkrad angående ersättning ur föreliggande försäkring behäftats med ett förklaringsmisstag, torde de nu åberopade rättsfallen kunna läggas till grund för ståndpunkten att det inte finns någon allmän skyldighet för den försäkrade att undersöka om innehållet i meddelandet är förenligt med gällande försäkringsvillkor eller ej. Ond tro hos den försäkrade måste i stället anses förutsätta att denne antingen (a) mot bakgrund av tidigare erfarenhet av skadeärenden eller dylikt, eller (b) med hänsyn till att det ifrågavarande meddelandets innehåll i sig varit uppseendeväckande, bort inse att meddelandet fått ett innehåll som inte motsvarar avsändarens avsikt.

Avslutningsvis skall även nämnas att regeln i 32 § första stycket AvtL motsatsvis brukar sägas ge uttryck för att avsändaren ansvarar för eventuella förklaringsmisstag och sålunda blir bunden trots förekomsten härav under förutsättning att motparten varit i god tro.⁴³ Utformningen av 32 § första stycket AvtL hindrar emellertid inte att ett förklaringsmisstag någon gång kan medföra ogiltighet även om mottagaren av det felaktiga meddelandet varit i god tro. Till stöd härför uttalas i bestämmelsens förarbeten att det skulle ”vara obilligt att under alla förhållanden avskära möjligheten att taga hänsyn till ett misstag, om vilket mottagaren varken ägt eller bort äga kännedom”.⁴⁴ Under förutsättning att det kan anses vara oskäligt att en part blir bunden av sitt förklaringsmisstag även om mottagaren av meddelandet varit i god tro torde motsvarande resultat kunna ernås genom tillämpning av 36 § AvtL.⁴⁵ Möjligheterna att på sådana vägar med framgång ifrågasätta bundenhet även i det fall mottagaren av det felaktiga meddelandet varit i god tro torde emellertid vara utomordentligt begränsade. Dessa och andra eventuellt förekom-

⁴¹ Tvärt om är det vanliga att mottagaren anses ha varit i god tro. Se NJA 1939 s. 384, NJA 1957 s. 69 och NJA 1962 s. 641.

⁴² Se Grönfors (under medverkan av Dotevall), *Avtalslagen*, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 199.

⁴³ Se Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar, 1914, s. 140; Grönfors (under medverkan av Dotevall), *Avtalslagen*, 3 uppl., Stockholm, 1995, s. 198 f. samt Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 118.

⁴⁴ Se Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar, 1914, s. 140 där förklaringsmisstag avseende benefika rättshandlingar nämns som exempel.

⁴⁵ Se Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 119.

mande möjligheter av motsvarande slag görs därför inte till föremål för vidare behandling i detta sammanhang.

4.3 Motivvillfarelse

Ett misstag som utgör resultatet av en motivvillfarelse avser de omständigheter som utgjort förutsättningar för den ifrågavarande rättshandlingen.⁴⁶ Som exempel kan nämnas att en skadereglerare misstagit sig i fråga om innebörden av de skadevärderingsregler som återfinns i ett avtal om egendomsförsäkring och därför felaktigt meddelar den försäkrade att denne äger rätt till *nyvärdeersättning* för en inträffad skada, trots att ersättningen rätteligen skall motsvara den skadade egendomens *dagsvärde*.

Till skillnad från vad som gäller vid förklaringsmisstag finns inte någon särskild regel som explicit tar sikte på misstag som utgör resultatet av en motivvillfarelse. Trots detta måste utgångspunkten anses klar. Part får själv bära ansvaret för sina misstag. Undantag från denna regel är naturligtvis tänkbara men förutsätter stöd i AvtL eller allmänna avtalsrättsliga principer.⁴⁷

Sådant stöd återfinns i 30 och 33 §§ AvtL. Enligt 30 § AvtL är en rättshandling ogiltig under förutsättning att den *framkallats* genom svikligt förledande av motparten eller tredje man, i det sista fallet förutsatt att motparten varit i ond tro, det vill säga insett eller bort inse att rättshandlingen föranletts av svikligt förledande. För tillämpning av 30 § AvtL i här aktuellt sammanhang fordras sålunda att den försäkrade genom att lämna falska uppgifter uppsåtligt orsakat en motivvillfarelse hos skaderegleraren och att denna villfarelse i sin tur medfört att skaderegleraren avgett ett meddelande till den försäkrade rörande dennes rätt till ersättning enligt vilket den erbjudna ersättningen är högre än den ersättning som skaderegleraren skulle ha erbjudit om de uppgifter som denne erhållit varit sanningsenliga. Bevisbördan i dessa avseenden åvilar försäkringsgivaren.

Enligt 33 § AvtL må en rättshandling ej göras gällande ifall omständigheterna vid dess tillkomst varit sådana att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om dem åberopa rättshandlingen och motparten måste antagas ha ägt sådan vetskap. För tillämpning av 33 § i här aktuellt sammanhang for-

⁴⁶ Se Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 275. Även Ramberg & Ramberg, Allmän avtalsrätt, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 126 f.

⁴⁷ Se Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 275 f. samt Ramberg & Ramberg, Allmän avtalsrätt, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 127.

dras sålunda inte att skadereglerarens motivvillfarelse orsakats av den försäkrade. Det är tillräckligt att skaderegleraren faktiskt svävade i en motivvillfarelse samt att den försäkrade insett detta och på ett sätt som står i strid med tro och heder passivt utnyttjat detta. Bevisbördan åvilar emellertid försäkringsgivaren som alltså har att styrka att den försäkrade måste antagas ha haft insikt om skadereglerarens villfarelse.⁴⁸ Uppfyllandet av denna bevisbörda är emellertid inte tillräckligt för ogiltighet. Härutöver fordras att det kan anses strida mot tro och heder att låta skadereglerarens meddelande förbli giltigt.

Såväl 30 som 33 § AvtL lägger sålunda en omfattande bevisbörda på den part som önskar uppnå ogiltighet. På grund av det komplicerade bevisläget torde de båda stadgandena endast sällan bli föremål för tillämpning i praktiken.⁴⁹ Härtill kommer, vid tillämpningen av 33 § AvtL, att tämligen höga krav uppställs för att ett åberopande av ifrågavarande rättshandling skall anses stå i strid med tro och heder.⁵⁰ Om beviskravet kan anses uppfyllt i en situation av här ifrågavarande slag, varvid det sålunda står klart att den försäkrade måste ha insett att skadereglerarens meddelande om ersättning varit behäftat med ett fel till den försäkrades fördel, varvid denne trots detta inte upplyser skaderegleraren härom, är det emellertid svårt att finna några tydliga argument till stöd för uppfattningen att skadereglerarens meddelande skall anses äga bindande verkan. Den försäkrade framstår nämligen inte som skyddsvärd i denna situation. Betydligt starkare skäl talar för att det skall anses stå i strid med tro och heder att den försäkrade i en sådan situation åberopar skadereglerarens meddelande. I vart fall gäller detta för det fall att den felaktigt utlovade ersättningen är av mer än ringa omfattning.

Vid sidan om 30 och 33 §§ AvtL ger förutsättningsläran⁵¹ stöd för undantag från den tidigare omtalade huvudregeln om att part själv får bära ansvaret för misstag som utgör resultatet av motivvillfarelse. Förutsättnings-

⁴⁸ Varvid uttrycket "måste antagas" ger vid handen att det inte är tillräckligt att ifrågavarande part "bort inse" motpartens motivvillfarelse. Kravet på att rättshandlingens mottagare "måste antagas" ha ägt sådan vetskap innefattar ett krav på faktiskt vetskap, varvid emellertid beviskravet sänkts i viss mån. Se Lehrberg, *Avtalsrättens grundelement*, 2 uppl., Uppsala, 2006, s. 189.

⁴⁹ Se Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 127 f.

⁵⁰ Se Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund, 2002, s. 273.

⁵¹ I det i avsnitt 3.2.2.1 diskuterade rättsfallet NJA 1992 s. 782 åberopade försäkringsgivaren att skadereglerarens löfte om ersättning, för det fall att detta inte kunde med framgång angripas med stöd av gällande regler om fullmakt, vore ogiltigt varvid en hänvisning gjordes till förutsättningsläran. Denna invändning kom emellertid aldrig under Högsta domstolens prövning.

läran medför ogiltighet om tre olika rekvisit är uppfyllda. (a) Den ifrågavarande rättshandlingen skall ha utförts under en viss förutsättning. Förutsättningen skall ha varit väsentlig eller bestämmande för den rättshandlande, innebärande att denne inte skulle ha företagit rättshandlingen, i vart fall inte på samma villkor, om denne räknat med att förutsättningen var oriktig.⁵² (b) Både förekomsten av förutsättningen och dess väsentlighet skall ha varit synbar för medkontrahenten. Denne skall alltså ha insett eller åtminstone bort inse att den rättshandlande utgick från viss förutsättning och att denna hade avgörande betydelse. Däremot krävs inte att medkontrahenten insett eller bort inse att förutsättningen varit oriktig.⁵³ I detta avseende ställer förutsättningsläran sålunda betydligt lägre krav än 33 § AvtL. (c) Slutligen fordras emellertid att det kan anses motiverat att risken för den föreliggande förutsättningens felaktighet läggs på medkontrahenten.⁵⁴

När en skadereglerare lämnar ett meddelande om ersättning till en försäkrad sker detta naturligtvis under ett flertal olika förutsättningar, såsom exempelvis att den ifrågavarande försäkringen vid tidpunkten för försäkringsfallet varit i kraft eller att gällande villkor beträffande ersättningens storlek har viss innebörd. Sådana förutsättningar torde i de allra flesta fall kunna anses såväl väsentliga som bestämmande för skaderegleraren, innebärande att denne inte skulle ha lämnat ett meddelande med motsvarande innehåll om denne räknat med att nu nämnda förutsättningar var oriktiga. Det under (a) angivna rekvisitet torde sålunda inte sällan kunna anses uppfyllt i situationer av här ifrågavarande slag.

Vidare råder det knappast någon tvekan om att förutsättningar av nu ifrågavarande slag som varit väsentliga eller bestämmande för skadereglerarens agerande många gånger måste anses vara synbara för den försäkrade. Denne måste exempelvis i vart fall ha bort inse att skadereglerarens positiva ersättningsbesked lämnats under förutsättning att den ifrågavarande försäkringen vid tidpunkten för försäkringsfallet varit i kraft. På motsvarande sätt måste den försäkrade ha bort inse att ett meddelande om rätt till ersättning med den skadade egendomens nyvärde lämnats under förutsättning att rätt till så-

⁵² Se Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 281. Den ifrågavarande förutsättningen får dock inte utgöra ett avtalsvillkor. Om en sådan avtalad förutsättning brister är det nämligen fråga om kontraktsbrott varvid förutsättningsläran ej äger tillämpning. Se vidare NJA 1996 s. 410.

⁵³ Se Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 281.

⁵⁴ Se Adlercreutz, Avtalsrätt I, 12 uppl., Lund, 2002, s. 282 ff.

dan ersättning föreskrivs i gällande försäkringsvillkor.⁵⁵ Även det under (b) angivna rekvisitet torde sålunda inte sällan kunna anses uppfyllt i situationer av här ifrågavarande slag.

För att skadereglerarens här ifrågavarande och felaktiga meddelande till den försäkrade skall kunna anses ogiltigt med stöd av förutsättningsläran fordras emellertid att även det under (c) angivna rekvisitet kan anses uppfyllt. Det fordras sålunda att det kan anses motiverat att risken för den föreliggande förutsättningens felaktighet flyttas från försäkringsgivaren, som enligt gällande huvudregel bär risken härför, till den försäkrade mottagaren av det felaktiga meddelandet. Detta rekvisit torde inte sällan kunna anses uppfyllt när den försäkrade måste antas ha insett att någon av de förutsättningar under vilka skaderegleraren avgivit sitt meddelande faktiskt varit felaktigt. Som framgått ovan torde emellertid 33 § AvtL vara tillämplig under sådana förhållanden. Något utrymme för tillämpning av förutsättningsläran i sådana fall återfinns alltså ej. Sistnämnda lära aktualiseras sålunda i första hand när skadereglerarens felaktiga meddelande dikterats av en väsentlig och synbar förutsättning som varit felaktig varvid emellertid den försäkrade inte kan antas ha haft någon insikt härom. Att den försäkrade i denna situation skall bära risken för förutsättningens felaktighet är naturligtvis svårt att motivera. Mot denna bakgrund kan det konstateras att det under (c) uppställda rekvisitet endast i undantagsfall torde kunna anses uppfyllt i situationer av här ifrågavarande slag. Att ett meddelande om ersättning som en skadereglerare lämnat till en försäkrad, vilket till följd av motivvillfarelse fått ett felaktigt innehåll, kan anses ogiltigt med stöd av förutsättningsläran torde sålunda vara utomordentligt ovanligt.

Vid sidan om nu diskuterade regler och principer om ogiltighet bör naturligtvis även jämkningsregeln i 36 § AvtL nämnas i förevarande sammanhang. Om det till följd av försäkringsgivarens motivvillfarelse framstår som oskäligt att denne blir bunden av sitt löfte om ersättning, torde bundenheten i vissa fall med framgång kunna angripas också med stöd av 36 § AvtL.⁵⁶ I de fall försäkringsgivarens löfte inte kan ogiltigförklaras med stöd av vare sig 30

⁵⁵ Däremot kan många gånger näppeligen uppställas krav på att den försäkrade bort inse att den ifrågavarande förutsättningen var felaktig, det vill säga att den försäkrade bort haft kännedom om att försäkringen inte var i kraft vid den relevanta tidpunkten eller att ersättningen enligt gällande försäkringsvillkor endast skulle betalas med ett belopp motsvarande den skadade egendomens dagsvärde. Något sådant krav uppställs emellertid inte.

⁵⁶ Se Adlercreutz, *Avtalsrätt I*, 12 uppl., Lund, 2002, s. 276 samt Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 8 uppl., Stockholm, 2010, s. 127.

eller 33 § AvtL och inte heller med stöd av förutsättningsläran, torde emellertid möjligheten att undkomma bundenhet med stöd av 36 § AvtL vara utomordentligt begränsad. Denna möjlighet görs därför inte till föremål för ytterligare analys i förevarande sammanhang.

Avslutningsvis bör, i anslutning till vad som nu diskuterats, nämnas en regel som kommer till uttryck i FAL.⁵⁷ Regeln innebär att om den försäkrade eller annan som begär ersättning ur en försäkring efter ett försäkringsfall uppsåtligt eller av grov vårdslöshet oriktigt har uppgivit, förtigit eller dolt något av betydelse för bedömningen av rätten till ersättning, kan *den ersättning som annars skulle ha betalats* till denne sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.⁵⁸ Till undvikande av missförstånd bör det betonas att FAL:s regel sålunda ger en möjlighet till nedsättning av *ersättning* *var till den försäkrade faktiskt äger rätt* vilket är något annat än det som i första hand diskuteras i förevarande sammanhang och som gäller huruvida försäkringsgivaren kan anses bunden av ett löfte om att utge *ersättning var till den försäkrade inte äger rätt*.

5. Slutsatser

Slutsatsvis har den nu genomförda undersökningen givit vid handen att en skadereglerares löfte till en försäkrad om försäkringsersättning som utgångspunkt äger bindande verkan för försäkringsgivaren. För det fall att löftet fått ett felaktigt innehåll kan försäkringsgivarens bundenhet emellertid ifrågasättas med stöd av dels gällande regler om fullmakt, dels gällande regler om rättshandlingars ogiltighet.

För att undkomma bundenhet med stöd av fullmaksreglerna fordras (a) att skadereglerarens löfte inneburit ett agerande som ligger utanför den behörighet som enligt rådande sedvänja i försäkringsbranschen tillkommer skadereglerare av ifrågavarande slag eller (b) att skadereglerarens löfte inneburit

⁵⁷ Försäkringsavtalslagen (2005:104).

⁵⁸ Se 7 kap. 3 § (beträffande individuell skadeförsäkring för konsument), 8 kap. 19 § (beträffande individuell skadeförsäkring för företag), 16 kap. 4 § (beträffande individuell personförsäkring), 17 kap. 22 § (beträffande gruppskadeförsäkring), 18 kap. 14 § (beträffande kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring), 19 kap. 26 § (beträffande grupppersonförsäkring) samt 20 kap. 15 § (beträffande kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring). I fråga om bestämmelsens närmare innebörd kan hänvisning göras till prop. 2003/04:150 s. 447 ff. och 571 f. samt Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, Stockholm, 2006, s. 307 ff. och 476 f.

en överträdelse av dennes utåt icke synliga befogenhet samtidigt som den försäkrade varit i ond tro.

För att undkomma bundenhet med stöd av reglerna om rättshandlingars ogiltighet fordras (a) att skadereglerarens löfte utgjort ett förklaringsmisstag samtidigt som den försäkrade varit i ond tro, alternativt att motsvarande resultat kan ernås genom en tillämpning av 36 § AvtL eller (b) att skadereglerarens löfte utgjort resultatet av en motivvillfarelse och på den grunden kan angripas med stöd av ogiltighetsreglerna i 30 eller 33 § AvtL eller med stöd av förutsättningsläran, alternativt att motsvarande resultat kan ernås genom en tillämpning av 36 § AvtL.

